

УДК 349.6

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.2.25>

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ В КОНТЕКСТІ ЇХ ВПЛИВУ НА ЗЕМЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Петрова Н.О.,

доктор філософії за спеціальністю 081 «Право», доцент,
доцент кафедри адміністративного та інформаційного права
Сумського національного аграрного університету
ORCID: 0000-0003-4242-2212

Капінос Н.О.,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри геодезії та землеустрою
Сумського національного аграрного університету
ORCID: 0000-0002-9354-5311

Петрова Н.О., Капінос Н.О. Правове забезпечення управління відходами в контексті їх впливу на землі сільськогосподарського призначення: євроінтеграційні перспективи.

Стаття присвячена напрямом удосконалення правового регулювання управління відходами із врахуванням досвіду Європейського Союзу. Розглянуто негативний вплив відходів на землі сільськогосподарського призначення через близьке до них розташування сміттєзвалищ, полігонів. Дійшли висновку, що відходи сільського господарства можна поділити за ступенем небезпечності та за походженням. До групи небезпечних відходів сільського господарства відносять пестициди, які спричиняють руйнування землі сільськогосподарського призначення. Аналіз даних регіональних та національних доповідей про стан навколишнього природного середовища свідчить про активне застосування пестицидів під час вирощування сільськогосподарської продукції. В дослідженні звернуто увагу на проблему недостатності фінансування на знешкодження, утилізацію та видалення непридатних до застосування та заборонених до використання в сільському господарстві хімічних засобів захисту рослин, пестицидів, яких залишається великий обсяг. Особливої уваги потребує фінансування знешкодження небезпечних та непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин, власник яких не встановлений. Прийняття Порядку виявлення та обліку відходів, власник яких не встановлений визначить процедуру виявлення, ідентифікації та обліку таких відходів, власник яких не встановлений, а отже, прискорить знешкодження, утилізацію та видалення небезпечних відходів. Підкреслена необхідність застосування державної підтримки агровиробників у вигляді безоплатних чи частково оплатних консультаційних (дорадчих) послуг у поєднанні систем AKIS (Agricultural Knowledge and Innovation System) та Державного аграрного реєстру задля поширення знань серед виробників сільськогосподарської продукції стосовно особливостей використання засобів захисту рослин, в тому числі, й альтернативного (органічного) землеробства, а також навчання різним методам поводження з відходами, що направлені на їх повторне використання, рециклінг, відновлення відходів. Звернуто увагу на необхідність економічного стимулювання застосування різних методів поводження з відходами.

Ключові слова: управління відходами, правове регулювання, відходи сільського господарства, земля сільськогосподарського призначення, охорона ґрунтів, сталий розвиток, засоби захисту рослин, пестициди, утворювач відходів, власник відходів, виробники сільськогосподарської продукції.

Petrova N.O., Kapinos N.O. Legal support for waste management in the context of their impact on agricultural lands: European integration prospects.

The article is devoted to ways to improve the legal regulation of waste management taking into account the experience of the European Union. The negative impact of waste on agricultural land due to the close location of landfills is considered. It was concluded that agricultural waste can be divided by the degree of hazard and by origin. The group of hazardous agricultural waste includes pesticides that cause the destruction of agricultural land. Analysis of data from regional and national reports on the state of the environment indicates the active use of pesticides during the cultivation of agricultural products. The study draws attention to the problem of insufficient funding for the neutralization, utilization and

removal of unsuitable for use and prohibited for use in agriculture chemical plant protection products, pesticides, of which a large amount remains. Special attention requires funding for the neutralization of dangerous and unsuitable for use chemical plant protection products, the owner of which has not been identified. The adoption of the Procedure for Identification and Accounting of Waste, the Owner of which is Not Established, will determine the procedure for identifying and accounting for such waste, the owner of which is not established, and therefore, will accelerate the neutralization, utilization, and disposal of hazardous waste. The need for state support for agricultural producers in the form of free or partially paid consulting (advisory) services in combination with the AKIS (Agricultural Knowledge and Innovation System) and the State Agrarian Register systems is emphasized in order to disseminate knowledge among agricultural producers regarding the specifics of the use of plant protection products, including alternative (organic) agriculture, as well as training in various waste management methods aimed at their reuse, recycling, and recovery of waste. Attention is drawn to the need for economic incentives for the use of various waste management methods. The article concluded that the use of financial incentives as part of state support will help reduce the amount of agricultural waste generated, reduce the use of pesticides, and preserve the quality of agricultural land.

Key words: waste management, legal regulation, agricultural waste, agricultural land, soil protection, sustainable development, plant protection products, pesticides, waste generator, waste owner, agricultural producers.

Постановка проблеми. Останні роки в Україні знаменувалися прийняттям цілої низки нормативно-правових актів та формуванням стратегічних євроінтеграційних орієнтирів у сфері управління відходами. Така законодавча активність зумовлена необхідністю упорядкування та удосконалення організації управління відходами задля досягнення Цілей сталого розвитку, важливістю здійснити наближення вітчизняного законодавства з положеннями відповідного законодавства Європейського Союзу (далі – ЄС) та вже назрілу сучасну потребу упорядкувати, удосконалити систему управління відходами, зменшивши їх обсяг, а в подальшому і сфокусувавшись на їх переробці та екологоспрямованій утилізації, безвідходному виробництві, забезпечити охорону земель від забруднень, запобігти деградації ґрунтів, що спричиняється неконтрольованими утвореннями звалищ. Адже «утворення відходів на одну особу в Україні у 2020 році оцінюється в 11,1 тонни, а це більш як вдвічі перевищує показник країн ЄС – 4,8 тонни» [1], що підтверджує катастрофічність сучасного стану у сфері управління та поводження з відходами. Основним правовим фундаментом законодавства у сфері управління відходами є Угода про асоціацію України з Європейським Союзом у 2014 році (далі – Угода про асоціацію), що визначає зобов'язання сторін щодо посилення співробітництва у сфері поводження з відходами, зокрема, щодо управління відходами та ресурсами (ст.ст.361; 365 глави 6 Угоди про асоціацію, що стосується навколишнього середовища) [2]. Так, у відповідності до стратегічних орієнтирів Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року, прийнято Закон України «Про управління відходами» 20 червня 2022 року № 2320-IX (далі – Закон 2320-IX), що визначає «правові, організаційні, економічні засади діяльності щодо запобігання утворенню, зменшення обсягів утворення відходів, зниження негативних наслідків від діяльності з управління відходами, сприяння підготовці відходів до повторного використання, рециклінгу і відновленню з метою запобігання їх негативному впливу на здоров'я людей та навколишнє природне середовище» [3], зокрема, й на землі сільськогосподарського призначення. Національний план управління відходами до 2033 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1353-р від 27 грудня 2024 року є рамковим документом планування, яким визначаються головні напрями реалізації державної політики у сфері управління відходами [1]. Разом з тим, від якості механізму впровадження положень законодавства про відходи, дієвого виконання плану заходів з реалізації Національного плану управління відходами в свою чергу залежить також і ефективність управлінських та правових інструментів охорони земель сільськогосподарського призначення, удосконалення нових підходів поводження з відходами під час сільськогосподарського виробництва у відповідності до принципів і правил ЄС, враховуючи вітчизняні особливості.

Стан опрацювання проблематики. Різновекторні дослідження у сфері організаційно-правового забезпечення управління відходами здійснювали такі вчені як: Белов Д.М., Гафурова О.В., Гончарук І.В., Єрмоленко В.М., Кондратюк Т.М., Кухар О.В., Новак Т.С., Оверковська Т.К., Потіп М.М., Пришляк Н.В., Синчанський С.О., Стрельник В.В., Токарчук Д.М. та інші. Так, у дослідженні Кухар О.В. приділяється увага узгодженню термінологічного апарату, який застосовується в аграрному законодавстві при врегулюванні відносин у сфері управління відходами [4]. Стрельник В.В. досліджувала правове регулювання у сфері утилізації побутових відходів у порівнянні із підходами ЄС. В науковій праці було надано пропозиції щодо удосконалення нормативної й інституційної

бази з урахуванням принципів сталого розвитку та циркулярної економіки, а також було виявлено стримуючі бар'єри запровадження нових підходів [5]. В інших дослідженнях розроблено детальні практичні рекомендації щодо формування системи ефективного управління відходами в аграрному секторі України, які включають різні напрями [6]. Разом з тим, існує потреба поглибити аналіз сучасного стану організаційно-правового забезпечення вітчизняного та зарубіжного законодавства у сфері управління відходами, зокрема, відходами сільського господарства в контексті їх впливу на землі сільськогосподарського призначення, врахувавши зарубіжний досвід для подальшого удосконалення в умовах наближення законодавства України до положень ЄС, що є метою дослідження.

Виклад основного матеріалу. Забруднення земель – накопичення в ґрунтах і ґрунтових водах внаслідок антропогенного впливу пестицидів і агрохімікатів, важких металів, радіонуклідів та інших речовин, вміст яких перевищує природний фон, що призводить до їх кількісних або якісних змін [7]. Безконтрольне скупчення звалищ відходів негативно впливає на довкілля, здоров'я населення. В зарубіжній науковій літературі вказується на забруднення земель сільськогосподарського призначення важкими металами, зокрема, свинцем, у сільськогосподарських районах поблизу звалищ в Боснії і Герцеговині [8]. Беззаперечно, відходи звалищ, які не обладнані у відповідний стандартам спосіб, забруднюють ґрунт, негативно впливають на сільськогосподарську продукцію та населення громад, що проживають поруч. Дослідження показали, що ґрунт, овочі та інші продовольчі культури навколо сміттєзвалищ забруднені важкими металами. Ґрунт, забруднений важкими металами, є основною причиною забруднення овочів та інших сільськогосподарських культур, що призводить до несприятливих наслідків для здоров'я. Забруднення ґрунту важкими металами призводить до ризиків для здоров'я людини, забруднення ґрунтових вод, токсичності рослин та зниження врожайності сільськогосподарських культур та ґрунту. Поглинання важких металів через коріння рослин є основним шляхом, яким важкі метали проникають у харчовий ланцюг, а їх подальше скупчення вздовж харчового ланцюга є критичною загрозою для здоров'я тварин та людини [9]. На жаль, в Україні найрозповсюдженішим методом обробки відходів є їх викидання у відвали, терикони, шламові і хвостосховища, а також на звалища. Це призводить до зайняття значних площ родючих земель і стає джерелом забруднення повітря, а фільтрати проникають у ґрунти та підземні води [10].

Вітчизняні вчені, досліджуючи вплив звалищ твердих побутових відходів на прилеглі агроценози, оцінюючи фільтрат від звалищ твердих побутових відходів Полтавської області встановили, що для 60% цих звалищ характерні перевищення гранично допустимої концентрації по забруднюючих речовинах, що створює додаткове хімічне навантаження на ґрунтові та підземні води, ґрунти, створює небезпеку для екологічної та продовольчої безпеки прилеглих територій [11]. В наукових дослідженнях також звертається увага, що «попри прийняття рамкового законодавства, національна система управління відходами залишається фрагментарною: переважає захоронення, рівень переробки низький, відсутня ефективна модель розширеної відповідальності виробника, не впроваджено цифрові інструменти контролю» [5, с. 68], а попереднє сортування або компактування, практично відсутні, обсяги утилізації також незначні [12, с. 7]. Таким чином, зважаючи на доведений шкідливий вплив неконтрольованих сміттєзвалищ на довкілля, населення, на сільськогосподарські землі, а також відсутність досконалого управління на різних рівнях у сфері відходів, необхідно приділити увагу удосконаленню організаційно-правового забезпечення управління відходами. Відповідно до Порядку класифікації відходів та Національного переліку відходів, що затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2023 р. № 1102, тваринні фекалії, урина та гній (включаючи зіпсовану солому), стоки, зібрані окремо та оброблені поза місцями утворення, що входять до відходів сільського господарства, відносяться до відходів, що не є небезпечними, натомість пестициди належать до небезпечних відходів [13], які негативно впливають на сільськогосподарські землі, призводячи їх до руйнування. За походженням відходи сільського господарства в Україні поділяються на відходи рослинного походження, відходи тваринного походження, агрохімічні відходи, що містять небезпечні речовини (залишкові добрива, хімічні та органічні засоби захисту рослин, ветеринарні препарати) та аквакультуру [1]. Таким чином, відходи сільського господарства можна поділити за ступенем небезпечності та за походженням. Закон України «Про пестициди і агрохімікати» визначає пестициди як «токсичні речовини, їх сполуки або суміші речовин, призначені для знищення, регуляції та припинення розвитку шкідливих організмів, внаслідок діяльності яких вражаються рослини, тварини, люди і завдається шкода матеріальним цінностям, а також гризунів, бур'янів, деревної, чагарникової рослинності, засмічуючих видів риб. Термін «пестициди» включає також засоби захисту рослин» (ст. 1) [14]. Пестициди та інші засоби захисту рослин виробниками сільськогосподарської продукції слід застосовувати відповідно до інструкцій і норм використання препаратів, які водночас повинні забезпечити ефективність вирощування та безпеку для здоров'я населення і довкілля, не призводити до забруднення земель сільськогосподарського призначення.

У регіональній доповіді про стан навколишнього природного середовища Рівненської області за 2023 рік повідомлено про перевищення вмісту пестицидів у зразках ґрунту, що становить 9,7% від кількості проб досліджених на наявність пестицидів [15]. У Вінницькій області у 2023 році площа оброблена пестицидами становила 896,5 тис. га, що становить 91,1% до посівної площі сільськогосподарських культур при середній нормі 1,68 кг/га., у Волинській області було внесено 435,7 тон пестицидів на площі 228,4 тис. га (95,7% посівної площі), у Львівській – оброблення пестицидами становить 97% до посівної площі [15], що свідчить про активне застосування пестицидів під час вирощування сільськогосподарської продукції. Відповідно до Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища по Київській області за 2022 рік, найбільше порушень фіксується при застосуванні пестицидів дрібними фермерськими господарствами, приватними особами, котрі, не маючи достатніх агрономічних знань та матеріального оснащення, можуть безконтрольно використовувати пестициди й агрохімікати [15]. Тому, до організаційних заходів у сфері удосконалення управління відходами слід додати просвітницькі, що підвищують обізнаність виробників сільськогосподарської продукції у сфері застосування та поводження з засобами захисту рослин. Такі заходи можна проводити через дорадницькі організації та комунікаційну систему знань та інновацій у сільському господарстві (Agricultural Knowledge and Innovation System – AKIS), що може бути запроваджена на основі Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій та позитивного досвіду ЄС. Задля поширення знань щодо особливостей використання засобів захисту рослин, в тому числі, й альтернативного ведення сільського господарства, що засновано на екологоспрямованих практиках, є необхідним надання державної підтримки агровиробникам у вигляді безоплатних чи частково оплатних консультаційних (дорадчих) послуг у поєднанні систем AKIS (Agricultural Knowledge and Innovation System) та Державного аграрного реєстру [16].

Дослідження регіональних та національних доповідей про стан навколишнього природного середовища в Україні [15; 17] вказує на загрозливу ситуацію для довкілля, земель сільськогосподарського призначення через наявність непридатних та заборонених до використання засобів захисту рослин – пестицидів та агрохімікатів, що належать до небезпечних відходів сільського господарства. Незадовільні умови їх зберігання несуть загрозу для навколишнього природного середовища та здоров'я населення внаслідок забруднення ґрунту, міграції токсичних компонентів шляхом проникнення в підземні і поверхневі води. Адже тара, в якій зберігаються засоби захисту рослин з часом руйнується, втрачає свою цілісність та герметичність, що спричиняє витіку небезпечних речовин в ґрунт і забруднює довкілля. Ситуація ускладнюється тим, що відбувається викрадення пестицидів, розрізання тари, металевих ємностей, в яких зберігаються ці хімічні речовини, потім складаються на незахищену землю [15; 17]. Такі засоби захисту рослин потребують вилучення, утилізації, знищення та знешкодження у спеціально відведених місцях суб'єктами господарювання, що мають ліцензію на здійснення господарської діяльності з управління небезпечними відходами та яка ліцензується з урахуванням особливостей, визначених Законом 2320-IX. При чому території, на яких знаходилися небезпечні відходи, зокрема, землі сільськогосподарського призначення повинні також бути обстежені та очищені [15; 17]. Відповідно до регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища Київської області за 2023 рік наявні полігони, що слугують для знищення засобів захисту рослин мають середню заповненість 79%, що свідчить про значне перенавантаження спеціальних місць зберігання чи знешкодження. Відповідно до даних Регіональних доповідей про стан навколишнього природного середовища відповідних областей України, найбільші обсяги накопичення непридатних до застосування та заборонених до використання в сільському господарстві хімічних засобів захисту рослин, в тому числі пестицидів, станом на кінець 2023 року мають наступні області: Херсонська (1682,26 т), Вінницька (864,24 т), Житомирська (409,77 т), Одеська (311,38 т) [15]. На території 9 областей України відсутні непридатні та заборонені до використання хімічні засоби захисту рослин: Тернопільській, Чернівецькій, Львівській, Івано-Франківській, Дніпропетровській, Кіровоградській, Харківській, Закарпатській, Волинській. Натомість в багатьох областях України ще залишилося хімічні засоби захисту рослин, на утилізацію яких якнайшвидше необхідні кошти.

Разом з тим, слід зазначити, що обсяг непридатних до застосування та заборонених до використання в сільському господарстві хімічних засобів захисту рослин, пестицидів точно встановити складно через припинення, зокрема, ліквідацію, сільськогосподарських підприємств, які вже не подають звітність про наявність небезпечних відходів. Тому, можна передбачити перевищення обсягу небезпечних відходів, які не мають власника. Так, на сьогодні власник таких хімічних засобів захисту рослин часто невідомий, через його втрату ще під час проведення реформування колективних сільськогосподарських підприємств, а потім згодом їх припинення чи зміни права власності на землю. На сьогодні має місце ускладнення управління та процедури поводження з безхазяйними хімічними засобами захисту рослин, тобто тими небезпечними відходами, власник

яких невідомий. До основних принципів, які визначені у ст. 3 Закону 2320-IX та які гармонізовані з законодавством ЄС, зокрема, віднесений принцип запобігання, тобто утворювач або власник відходів вживає заходів для запобігання утворенню відходів, а також для уникнення, зменшення або усунення негативного впливу відходів на здоров'я людей та навколишнє природне середовище. Також відомий принцип, який імплементовано з практики ЄС «забруднювач платить» утворювач або власник відходів покриває витрати на запобігання утворенню відходів, їх збирання, перевезення та оброблення, включаючи витрати на створення та утримання об'єктів оброблення відходів. Відповідно до п. 4 ст. 12 Закону 2320-IX, якщо власник відходів не встановлений, передача відходів до суб'єкта господарювання у сфері управління відходами та усунення негативних наслідків, спричинених відходами, здійснюється за рахунок державного або місцевого бюджету [3]. Разом з цим, відповідно до п. 6 ст. 12 2320-IX, порядок виявлення та обліку відходів, власник яких не встановлений, визначається Кабінетом Міністрів України [3]. На даний час Порядок виявлення та обліку відходів, власник яких не встановлений не прийнято, тому залишається проблема виявлення та обліку таких відходів, власник яких не встановлений. Таким чином, задля усунення довготривалої проблеми невизначеності щодо процедури поводження з відходами, власник яких невідомий, необхідно розробити та затвердити Порядок виявлення та обліку відходів, власник яких не встановлений.

Вирішення наявних проблем по значній кількості областей, що стосуються екологічно безпечного збирання, вилучення, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, знищення непридатних до використання та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин, особливо тих, власник яких невідомий, не в останню чергу залежить від наявності відповідного фінансування та спрямування в першу чергу наявні фінансові ресурси на знешкодження цих небезпечних відходів. У разі невирішення питання щодо знешкодження хімічних засобів захисту рослин, тривале їх зберігання в незадовільних умовах зберігання, загрожує забрудненням не тільки землям сільськогосподарського призначення, але й в цілому довкіллю, здоров'ю населення внаслідок забруднення ґрунту, підземних та поверхневих вод. Організаційні заходи та фінансування безпечного тимчасового зберігання і знешкодження, утилізації таких небезпечних відходів потребують якнайшвидшого вирішення, що в умовах воєнного стану зараз особливо є актуальним задля запобігання витоку небезпечних речовин в навколишнє природне середовище.

Відповідно до законодавства ЄС, зокрема Директиви 2008/98/ЄС [18] зі змінами (ст.4), для запобігання утворенню відходів управління застосовується відповідно до пріоритетності ієрархії управління, що полягає у профілактиці; підготовці до повторного використання; переробки; інших видів відновлення, наприклад, відновлення енергії; та утилізації. Дана ієрархія знайшла відображення і у Законі № 2320-IX (ст. 4) [3]. Для стимулювання застосування ієрархії відходів як в Директиві 2008/98/ЄС [18], так і в Законі № 2320-IX передбачено необхідність використовувати економічні інструменти та інші заходи, перелік яких, хоч дещо різниться, але все ж таки передбачено в спеціальному вітчизняному Законі № 2320-IX (ст. 55). Застосування фінансових стимулів сприятиме зменшенню обсягів відходів сільського господарства та скороченню використання пестицидів.

Зосереджуючись на превентивних заходах, що запобігають утворенню відходів у сільському господарстві, в ЄС застосовують практику, що спрямована на попередження забруднення земель сільськогосподарського призначення через важелі фінансового стимулювання та спрощення адміністративного навантаження на виробників сільськогосподарської продукції. Так, відповідно до правил Спільної Сільськогосподарської політики (далі – ССП) та GAEC – Добрі сільськогосподарські та екологічні умови (Good agricultural and environmental conditions), що відносяться до набору стандартів ЄС (описаних у Додатку II до Регламенту Ради № 1306/2013, визначених на національному чи регіональному рівні), і спрямовані на досягнення сталого ведення сільського господарства [19]. Так, для того, щоб отримувати прямі виплати в межах підтримки, фермерам необхідно дотримуватися певних стандартів, в тому числі й щодо скорочення використання пестицидів. Зокрема, існує зобов'язання для сільськогосподарських виробників створення буферних смуг навколо водного об'єкту задля запобігання потраплянню пестицидів у воду (їх відстань регулюється самостійно державами-членами ЄС) [20].

Зменшення обсягу використання пестицидів через повну їх заборону не є ефективним способом запобігання забруднення хімічними засобами захисту рослин, адже можна застосувати стимулювання зменшення використання пестицидів та їх невикористання через державну підтримку для таких виробників сільськогосподарської продукції, які переходять на біологічні методи захисту рослин. Перехід на біологічні, екологоспрямовані засоби захисту рослин потребують більших витрат виробників сільськогосподарської продукції, тому різні напрямки підтримки агровиробників є необхідним методом управління. Адміністрування такої підтримки повинно відбуватися безоплатно через Державний аграрний реєстр.

Висновки. Удосконалення правового регулювання управління відходами сільського господарства повинно лежати в площині направлення зусиль на зміну внутрішньої філософії ведення сільського господарства, використання землі сільськогосподарського призначення та поводження з відходами в найбільш дбайливий екологічний спосіб, дотримуватися пріоритетності ієрархії управління відходами, найперше фокусувати увагу на запобіганні їх утворення, що полягає в дотриманні екологоорієнтованих агропрактик та постсервісному обслуговуванні відходів сільського господарства, з урахуванням найкращих практик та положень законодавства ЄС, звісно, з урахуванням вітчизняних особливостей.

Проблема непридатних до застосування та заборонених до використання в сільському господарстві хімічних засобів захисту рослин, пестицидів повинна бути вирішена якнайшвидше. Особливої уваги потребує фінансування знешкодження небезпечних та непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин, власник яких не встановлений. Прийняття Порядку виявлення та обліку відходів, власник яких не встановлений визначить процедуру виявлення, ідентифікації та обліку таких відходів, власник яких не встановлений, а отже, прискорить знешкодження, утилізацію та видалення небезпечних відходів.

Задля поширення знань серед виробників сільськогосподарської продукції щодо особливостей використання засобів захисту рослин, в тому числі, й альтернативного (органічного) землеробства, що засновано на екологоспрямованих практиках, а також для підвищення обізнаності щодо поводження з відходами, є необхідним надання державної підтримки агровиробникам у вигляді безоплатних чи частково оплатних консультаційних (дорадчих) послуг у поєднанні систем AKIS (Agricultural Knowledge and Innovation System) та Державного аграрного реєстру.

Окрім того, застосування фінансових стимулів в межах державної підтримки сприятиме зменшенню обсягів утворення відходів сільського господарства, скороченню використання пестицидів та збереженню якості земель сільськогосподарського призначення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Національний План управління відходами до 2033 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 р. № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2024-%D1%80#n15>.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
3. Про управління відходами: Закон України від 20 червня 2022 року № 2320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#n391>.
4. Кухар О.В. Новели законодавства у сфері управління відходами сільського господарства. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. Вип. 88: ч. 2. 2025. С. 218–222. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/05/31-1.pdf>.
5. Стрельник В.В., Либань О.О. Проблеми правового регулювання утилізації побутових відходів в Україні: виклики та перспективи. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право. Випуск 90. Ч. 3*. 2025. С. 67–73. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/09/11-2.pdf>.
6. Карбовська Л., Мазур Ю., Железняк К., Козлова А., Мельник Б., Скрипцов С. Формування системи управління відходами в аграрному секторі економіки України: організаційний та фінансовий аспекти. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 5(58). 2024. С. 367–379. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptive.5.58.2024.4462>.
7. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19 червня 2003 року № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>.
8. Kuzman Katica J., Šukalić A., Šupljeglav Jukić A., Alibegić D. Ecological and health risk assessment of lead Pb in agricultural soil near the municipal landfill in the city of Mostar, Bosnia and Herzegovina. *AgroLife Scientific Journal*. V. 13, №. 2. 2024. URL: <https://agrolifejournal.usamv.ro/index.php/agrolife/article/view/1065/859>.
9. Philomene N., Komariah, Sajidan. Harmful Impacts of Heavy Metal Contamination in the Soil and Crops Grown Around Dumpsites. *Reviews in Agricultural Science*. № 9. 2021. p. 271–282. URL: https://www.jstage.jst.go.jp/article/ras/9/0/9_271/_html/-char/ja.
10. Белов Д.М., Легеза Є.О. Форми та методи правового регулювання захисту прав споживачів щодо поводження з відходами на державному рівні. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. №1. 2024. С. 105–109. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/299750/292266>.

11. Писаренко, П., Самойлік, М., Диченко, О., Цьова, Ю., та Німець, К. (2022). Екологічна та токсикологічна оцінка впливу захисних потоків твердих відходів на суміжні агроєко-системи. *Науковий прогрес та інновації*, 2 (2), 149–156. URL: <https://doi.org/10.31210/visnyk2022.02.18>.
12. Єремєєв І.С., Марчук С.В. Дослідження впливу полігонів ТПВ на землі сільськогоспо-дарського призначення. *Агросвіт*. № 15. 2015. С. 3–8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2015_15_2.
13. Про затвердження Порядку класифікації відходів та Національного переліку відходів: Поста-нова Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2023 р. № 1102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2023-%D0%BF#n12>.
14. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 2 березня 1995 року № 86/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
15. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Офіційний сайт. Регіональ-ні доповіді про стан навколишнього природного середовища. URL: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/napryamky/ekologichnyj-monitoryng/regionalni-dopovidy-pro-stand-navkolyshnogo-seredovyshha-v-ukrayini>.
16. Петрова Н.О., Сорока Ю.С. Організаційно-правове регулювання сталого та соціального роз-витку сільських територій та громад завдяки туризму. *Науковий вісник Ужгородського Наці-онального Університету. Серія ПРАВО. Випуск 91: частина 2*. 2025. С. 249–255. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/11/34-1.pdf>.
17. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Офіційний сайт. Національні до-повіді про стан навколишнього природного середовища в Україні. URL: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/napryamky/ekologichnyj-monitoryng/natsionalni-dopovidy-pro-stand-navkolyshnogo-prirodnoho-seredovyshha-v-ukrayini>.
18. Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on waste and repealing certain Directives. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/98/oj/eng>.
19. Eurostat. Glossary: Good agricultural and environmental conditions (GAEC). URL: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Good_agricultural_and_environmental_conditions_\(GAEC\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Good_agricultural_and_environmental_conditions_(GAEC)).
20. Teagasc. Buffer strips and tillage farming – the benefits and regulatory requirements. URL: <https://teagasc.ie/news--events/daily/buffer-strips-and-tillage-farming-the-benefits-and-regulatory-requirements>.